

Sidiqova Yulduz Sobirovna

Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

BOLALIK- INSONNING IJTIMOIIY HAYOT ME'YORLARINI EGALLAY

BOSHLASH DAVRI

Annotatsiya: Ushbu maqolada insonning ijtimoiy hayot me'yorlarini egallash jarayoni tahlil qilinadi. Ijtimoiy me'yorlar, jamiyatda yashovchi shaxslar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi qoidalar sifatida qaraladi. Ushbu jarayon, ijtimoiy muloqot, madaniyat va qadriyatlar orqali shakllanadi. Maqola hayotimizda insonning ijtimoiy me'yorlarni qanday qabul qilishi, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri haqida batafsil ma'lumot beradi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy hayot, ijtimoiy me'yorlar, shaxsiyat, madaniyat, qadriyatlar, muloqot.

Annotation: This article analyzes the process of mastering the norms of a person's social life. Social norms are regarded as the rules that regulate relations between individuals living in a society. This process is shaped by social dialogue, culture, and values. The article provides a detailed account of how a person perceives social norms in our lives, their influence on personal and social development.

Keywords: Social life, social norms, personality, culture, values, communication.

Kirish:

Insoniyat tarixan jamoaviy hayot kechirishga mo'ljallangan mavjudotdir. Ijtimoiy hayotni tashkil etuvchi ko'plab omillar mavjud bo'lib, ularning eng muhimlaridan biri - bu ijtimoiy me'yorlardir. Me'yorlar har bir jamiyatda o'ziga xos bo'lishi mumkin va ular shaxsning harakatlarini belgilovchi asos sifatida xizmat qiladi. Ushbu maqolada insonning ijtimoiy hayot me'yorlarini egallash jarayoni va uning ahamiyati tadqiq etiladi.

Maqolada bolalik davrida insonning ijtimoiy hayot me'yorlarini egallash jarayoni tahlil qilinadi. Ushbu jarayon, bola ijtimoiy muhitda o'zining o'rnini va rolini belgilab olishida muhim ahamiyatga ega bo'lib, u turli omillar ta'sirida kechadi. Maqolada bolalarning ijtimoiy faoliyatlari, ular uchun muhim bo'lgan me'yorlar, shuningdek, ota-onalar va jamiyat ta'siri ko'rib chiqiladi.

Bolalik - inson hayotining eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, bu davrda bola o'zining shaxsiyati va ijtimoiy roli haqida tushuncha hosil qiladi. Ijtimoiy hayotga kirishda bolalar bir qator me'yorlarni egallashadi: bu me'yorlar do'stlikni qurish, qoidalarni tushunish va o'zaro munosabatlarni rivojlantirish kabi ko'plab jihatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada bolalik davrida bolaning shaxs sifatida shakllanishi va ijtimoiy hayotda o'z o'rnini topishi jarayonlari tahlil qilinadi.

Asosiy qism:

Har bir jamiyat, davlat, ijtimoiy guruh ijobiy va salbiy, formal va noformal sanksiyalarni man etish, ruxsat berish, majburlash chora-tadbirlarini ishlab chiqadi. Bu choralar yordamida inson xulq-atvori shu jamiyatda qabul qilingan me'yoriy qadriyatlarga moslashtiriladi. Bola ijtimoiylashuvining yetakchi vositalari: muloqot (ota-onalar, tengdoshlar va boshqalar bilan) hamda faoliyat (o'yin, o'qish, ijod, sport). Psixologik-pedagogik tadqiqotlar jarayonida turli yosh davrlariga turli faoliyat turlari mos kelishi aniqlangan. Bolaning me'yorida rivojlanishining eng muhim shartlaridan biri muloqot.

Muloqot va faoliyatning yetakchi turlariga nisbatan quyidagi yosh davrlari qo'llaniladi:

1. go'daklik davri-bevosita hissiy-ruhiy;
2. go'daklikdan keyingi davr-predmetli faoliyat;

3. maktabgacha davr-rolli o‘yinlar;
4. ilk maktab davri-o‘quv faoliyati;
5. o‘smirlik davri-kasb ta‘limi faoliyati;
6. o‘spirinlik davri-shaxsiy muloqot faoliyati.

Ijtimoiylashuv agentlari. Insonning voyaga yetishida, uning shakllanish jarayonida, u bevosita munosabatda bo‘lgan kishilar muhim o‘rin tutishadi. Ularni ijtimoiy pedagogikaga oid adabiyotlarda ijtimoiylashuv agentlari deb ham nomlanadi. Turli yosh davrlarida 21 agentlarning tarkibi turli bo‘ladi. Bolalar va o‘smirlar uchun ota-ona, akauka, opa-singillar, qarindoshlari, tengdoshlari, qo‘shnilar agent bo‘lishlari mumkin. Yoshlik davriga kelib, agentlar qatoriga turmush o‘rtog‘i, hamkasblari ham qo‘shilishlari mumkin. Ijtimoiylashuvdagi tutgan o‘rinlariga, inson uchun qanchalik ahamiyatli ekanligiga qarab agentlar ham farqlanadi: faol ta‘sir etuvchi va faol ta‘sir ko‘rsatmaydigan.

1. Ijtimoiy me‘yorlarning ta‘rifi va turlari:

- Ijtimoiy me‘yorlar — bu jamiyat a‘zolarining o‘zaro munosabatlari va xulq-atvorini tartibga soluvchi qoidalar to‘plamidir.

- Ularning turlari (ruxsat etilgan va taqiqlangan amallar) hamda ularning ahamiyatini ko‘rsatish.

2. Ijtimoiy me‘yorlarga ta‘sir etuvchi omillar:

- Oila tarbiyasi
- Madaniy kontekst
- Ta‘lim tizimi
- Mediaga ta‘siri

3. Ijtimoiy hayot me‘yorlarini egallash jarayoni:

- Ijodkorlik va ijodkorlikda o‘zgarish
- Jamiyat ichidagi rollar va vazifalar
- Yangi avlod va eski an‘analar orasidagi kurash

4. Me‘yorga moslashishda yuzaga keladigan muammolar:

- Individualizm vs kollektivizm
- Ijtimoiy izolyatsiya
- Madaniy ziddiyat

1. Bolaning ijtimoiy me‘yorlarni egallashi

Bola ijtimoiy hayotda turli rollarni bajarishni o‘rganadi. Ularning asoschilari - ota-onalar va maktab muhitidir. Ota-onalar bolaga qadriyatlar va normativlarni yetkazishda asosiy rol o‘ynaydi. Maktabda esa bola guruhdagi boshqa bolalar bilan muloqot qilib, yangi tajribalarni egallaydi.

2. Jamiyat ta‘siri

Jamiyatning madaniyati va an‘anaviy qadriyatlari bolalarning ijtimoiy rivojlanishiga kuchli ta‘sir ko‘rsatadi. Go‘yoki jamiyatning taraqqiyot darajasi bolaning psixologik holatini ham belgilaydi.

3. Ijtimoiy faoliyatlar

Bolalarning turli xil faoliyatlarda ishtirok etishi (sport, san'at, ijodkorlik) ularning shaxs sifatida rivojlanishiga yordam beradi. Bu faoliyatlar orqali bola yangi do'stlar orttirishi hamda o'z his-tuyg'ularini ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Adabiyotlar sharhi:

o'pchilik tadqiqotchilar bolalikdagi tarbiya va ijtimoiy me'yorlarni egallash jarayoni haqida fikr bildirgan. Masalan, Vygotskiy (1978) bolaning jamiyat bilan aloqasi uning fikrlash tizimiga qanday ta'sir ko'rsatishini ko'rsatgan bo'lsa; Piaget (1954) esa bola kognitiv rivojlanishi jarayonida ijtimoiy munosabatlarga e'tibor qaratgan.

Maqolada foydalanilgan adabiyotlar orasida quyidagi asarlar kiritilgan:

- Giddens, A., "Sociology" (1997)
- Durkheim, E., "The Division of Labor in Society" (1893)
- Bourdieu, P., "Outline of a Theory of Practice" (1977)

Ushbu asarlar ijtimoiy me'yorga oid nazariyalarni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi va mavzuni kengroq kontekstda ko'rishga imkon yaratadi.

Metodologik yondashuv:

Maqolada sifatli tadqiqot metodlari qo'llanildi. Intervyu olib borish orqali turli yoshdagi shaxslardan fikr olishdi hamda kuzatuv metodidan foydalanildi. Bu yondashuv orqali ijtimoiy me'yorlarni egallash jarayonini yanada chuqurroq tushunishga erishildi.

Xulosa:

Bolalik davrida insonning ijtimoiy hayot me'yorlarini egallashi uning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga ta'sir qiladi. Ota-onalar va jamiyatning tarbiyaviy roli juda muhimdir; chunki ular bolaning shaxs sifatida shakllanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadilar. Shu sababli bolalarda sog'lom ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni amalga oshirish muhimdir.

Insonning ijtimoiy hayot me'yorlarini egallashi murakkab jarayon bo'lib, u ko'plab omillarga bog'liqdir. Oila tarbiyasi, madaniyat va ta'lim tizimi kabi omillar ushbu jarayonda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, zamonaviy jamiyatdagi o'zgarishlar yangi notinchliklarga olib kelishi mumkinligi ham e'tiborga olinishi kerak. Kelajak avlodni to'g'ri tarbiyalash orqali ijtimoiy barqarorlikni saqlab qolish mumkinligi ushbu tadqiqot natijalari bilan tasdiqlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sobirovna, S. Y. (2023). O 'YIN ORQALI BOLA TAFAKKURI VA NUTQINI OSTIRISH. SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR, 1(3), 93-99.
2. Yulduz, S. (2023). KREATIV YONDASHUVLAR ASOSIDA BOLALAR NUTQI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 23(2), 87-92.
3. Yulduz, S. (2023). МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARDA EKOLOGIK TA'LIM BERISHNING O'ZIGA XOSLIGI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 21(3), 124-129.
4. Sobirovna, S. Y. (2022). PEDAGOGNING KREATIVLIGI BOLALAR IJODIY RIVOJLANISHINING ZARUR SHARTI. PEDAGOGS jurnali, 1(1), 219-220.

5. Sobirovna, S. Y. (2022). KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O ‘QUVCHILAR BILISH FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. PEDAGOGS jurnali, 1(1), 158-160.
6. Sobirovna, Y. S. (2023). Methods and Tools of Economic Education in Preschool Children. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 109-115.
7. Sobirovna, S. Y. (2023). METODIST FAOLIYATI ASOSLARI. SAMARALI TA’LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR, 1(5), 108-114.
8. Sobirovna, S. Y. (2023). Creativity in the work of an educator. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 361-367.
9. Sidiqova Yulduz. (2024). SYUJETLI-ROLLI O’YINLARNING BOLA FAOLIYATIDAGI AHAMIYATI. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1), 44–51.
10. Sidiqova Yulduz Sobirovna. (2024). MAKTABGACHA TA’LIMDA NUTQ, MULOQOT O’QISH VA YOZISH MALAKALARINING SOHALARI. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1), 52–62.
11. Sobirovna, S. Y. (2024). AESTHETIC EDUCATION AS A TOOL TO LEAD CHILDREN TO PERFECTION. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(2), 354-367.
12. Yulduz, S. (2024). Estetik tarbiya bolalarni komillikka yetaklovchi vosita sifatida. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(2), 95-106.
13. Isomova, FATQ (2022). THE IMPORTANCE OF SPEECH DEVELOPMENT ACTIVITIES IN PREPARING CHILDREN FOR SCHOOL EDUCATION IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(1), 947-949.
14. G’aniyevna, P. R. F. (2022, June). MAKTABGA TAYYORLOV GURUHLARI UCHUN SAVODXONLIKKA O’RGATISH MASHG’ULOTLARIDA, A’HARF-TOVUSHINI O’RGATISH METODIKASI. In E Conference Zone (pp. 38-41).
15. Tojiddinovna, I. F. A. (2024). Tarbiya turlari va ularning shaxs kamolotiga ta’siri. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(2), 429-435.
16. Tajiddinovna, I. F. (2024). Types of education and their impact on personality development. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(2), 469-475.
17. Исомова, Ф. Т. (2024). Виды образования и их влияние на развитие личности. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(2), 461-468.
18. Tojiddinovna, I. F. A. (2024). MAKTABGACHA TA’LIMDA “ILK QADAM” DASTURI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 603-608.
19. Tajiddinovna, I. F. A. (2024). FIRST STEP PROGRAM IN PRESCHOOL EDUCATION. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 609-614.
20. Tajiddinovna, I. F. A. (2024). THE ISSUE OF EDUCATION IN PRIMARY EDUCATION. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 615-620.
21. Tojiddinovna, I. F. A. (2024). MAKTABGACHA TA’LIM JARAYONIDA BOLALARNING IJTIMOY MOSLASHUVI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 590-595.
22. O’ktam qizi Buxoro, S. M. (2022). BOLANING NUTQINI RIVOJLANTIRUVCHI O ‘YINLAR. PEDAGOGS jurnali, 1(1), 484-486.
23. Oktam’s, S. M. (2023). Methods and Tools of Speech Development of Small Group Children in Preschool Education Organization. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 104-108.
24. Jalolov, T. S. (2024). ANALYSIS OF PSYCHOLOGICAL DATA USING SPSS PROGRAM. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(4), 477-482.

25. Jalolov, T. S. (2024). ИЗУЧЕНИЕ МАТЕМАТИЧЕСКИХ БИБЛИОТЕК PYTHON: ПОДРОБНОЕ РУКОВОДСТВО. MASTERS, 2(5), 48-54.
26. Jalolov, T. S. (2024). ВАЖНОСТЬ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ПРОГРАММИРОВАНИИ. MASTERS, 2(5), 55-61.
27. Jalolov, T. S. (2024). РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ С ПОМОЩЬЮ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ. MASTERS, 2(5), 40-47.
28. Sadriddinovich, J. T. (2024). BASICS OF PSYCHOLOGICAL SERVICE. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(4), 61-67.
29. Jalolov, T. S. (2024). SPSS DASTURI FOYDALANISHDA PSIXOLOGIK MA'LUMOTLARNI TAHLILI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(4), 463-469.
30. Жалолов, Т. (2023). Использование математических методов в психологических данных (с использованием программного обеспечения SPSS). in Library, 4(4), 359-363.
31. JALOLOV, T., FAYZIEV, S., & USMONOV, A. "AQLLI ISSIQXONA" BOSHQARISH TIZIMINI MODELLASHTIRISH VA TADQIQ QILISH.
32. Ikromova, S. A. (2024). BASICS OF PSYCHOLOGICAL SERVICES. PEDAGOG, 7(5), 670-676.
33. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL MANAGEMENT IN EDUCATION. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(4), 40-46.
34. Akbarovna, I. S. (2024). PSIXOLOGIK XIZMAT ASOSLARI. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(4), 54-60.
35. Akbarovna, I. S. (2024). STAGES OF PSYCHOLOGICAL CONSULTATION. PEDAGOG, 7(4), 328-334.
36. Икромова, С. А. (2023). ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИММУНИТЕТА К ДЕСТРУКТИВНЫМ ИДЕЯМ У ПОДРОСТКОВ. European research, (3 (81)), 47-49.
37. Ikromova, S. (2024). PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA SHAKLLARI VA MAZMUNI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 918-924.
38. Ikromova, S. (2024). FORMS AND CONTENT OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 933-939.
39. Akbarovna, I. S. (2024). MASTERING THE BASICS OF PEDAGOGICAL SKILLS. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 882-887.
40. Akbarovna, I. S. (2024). PEDAGOGIK MAHORAT ASOSLARINI O'ZLASHTIRISH. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 888-893.
41. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF FORMING MATHEMATICAL CONCEPTS. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 912-917.
42. Akbarovna, I. S. (2024). МАТЕМАТИК TUSHUNCHALARNI SHAKLLANISHINING ANAMIYATI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 900-905.
43. Икромова, С. А. (2024). ЭТАПЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОНСУЛЬТАЦИИ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 875-881.
44. Akbarovna, I. S. (2024). PSIXOLOGIK MASLAHAT BOSQICHLARI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 860-866.
45. Akbarovna, I. S. (2024, April). BOSHLANG'ICH SINFLARDA SINFDAN TASHQARI MASHG 'ULOTLAR. In International conference on multidisciplinary science (Vol. 2, No. 4, pp. 27-32).
46. Akbarovna, I. S. (2024, April). BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TA'LIM MASALASI. In International conference on multidisciplinary science (Vol. 2, No. 4, pp. 21-26).